

Claudio Gnoli (2020). *Introduction to Knowledge Organization*. London: Facet Publishing, pp. 148. ISBN: 978-1-78330-465-3

Organizacja wiedzy jest jednym z istotnych obszarów badawczych współczesnej informatologii. O jej dojrzałości świadczy m.in. funkcjonowanie International Society for Knowledge Organization, stowarzyszenia skupiającego badaczy z całego świata zajmujących się różnymi aspektami organizacji wiedzy, wydawanie *Knowledge Organization*, czasopisma naukowego poświęconego wyłącznie tej problematyce oraz liczne krajowe i międzynarodowe konferencje. Na dorobek publikacyjny sytuujący się w ramach tego obszaru składają się liczne artykuły oraz książki poświęcone wybranym aspektom organizacji wiedzy takim jak np. analiza domen (Smiraglia, 2015) czy problem interdyscyplinarności (Szostak et al., 2016).

Książka Claudio Gnolego jest kolejnym po pozycji autorstwa Richarda Smiraglii (2014), wprowadzeniem w obszar badań z zakresu organizacji wiedzy. Gnoli jest włoskim bibliotekarzem pracującym w bibliotece Uniwersytetu w Pawii. Jest autorem licznych publikacji, głównie dotyczących teorii organizacji wiedzy i klasyfikacji, a także współredaktorem *ISKO Encyclopedia of Knowledge Organization* (<https://www.isko.org/cyclo/>). Ponadto jest on twórcą Integrative Level Classification, klasyfikacji fasetowej opartej na teorii poziomów integracyjnych. To krótkie przedstawienie sylwetki autora pokazuje, że ma on zarówno przygotowanie teoretyczne, jak i praktyczne, które predestynuje go do napisania wprowadzenia do organizacji wiedzy.

Książka składa się z sześciu rozdziałów prezentujących kolejno: definicję, historię, teorię oraz praktyczne zastosowania organizacji wiedzy. Celem rozdziału pierwszego jest przedstawienie organizacji wiedzy jako osobnego obszaru badań i działalności praktycznej, której początki sięgają starożytności. Autor definiuje kolejno pojęcia „wiedza” i „organizacja”, a następnie przechodzi do wyjaśnienia nazwy opisywanego obszaru badawczego. Ta część pracy w prosty sposób wprowadza w podstawowe zagadnienia, niezbędne do zrozumienia dalszej części książki. W drugiej części rozdziału przedstawiono historię organizacji wiedzy od starożytności do czasów współczesnych. Gnoli uwzględnia w niej wszystkie najważniejsze osiągnięcia, takie jak np. organizacja zbiorów w bibliotece Asurbanipala w Niniwie, oraz istotne postacie, w tym m.in.: wkład filozofów greckich z Arystotelesem na czele, Konrada Gessnera, Jacques’a Charles’a Bruneta, Melvila Deweya czy też współczesnych badaczy, takich jak Ingetraut Dahlberg czy Birger Hjørland. W tej części książki na podkreślenie zasługują dwa elementy. Po pierwsze Gnoli wskazuje, odwołując się do literatury przedmiotu, na znaczenie odkryć z przeszłości dla współczesnej teorii i praktyki organizacji wiedzy. Na przykład zwraca uwagę, że pomysły Hugona od św. Wiktora antycypowały ustanowienie odsyłaczy łączących różne obszary uwzględnione w systemie organizacji wiedzy (Gnoli, 2020, 15). Po drugie, w swoim przeglądzie osiągnięć autor nie ogranicza się do kultury zachodniej, lecz uwzględnia również osiągnięcia starożytnych cywilizacji: indyjskiej i chińskiej. Jest to godne podkreślenia, ponieważ w organizacji wiedzy cały czas dominuje perspektywa euro-amerykańska. Nie oznacza to oczywiście, że nie należy jej uwzględniać. Osiągnięcia europejskie są w tym obszarze bezdyskusyjne i należy im się eksponowane miejsce w historii nie tylko omawianego obszaru, ale całej nauki o informacji. Jednak, jak słusznie wskazuje Shengang Wang (2019), współpraca z badaczami z innych obszarów kulturowych oraz uwzględnienie ich odmiennych perspektyw mogłyby urozmaicić badania prowadzone w zakresie organizacji wiedzy. Przyczyniłoby się to m.in. do lepszego zrozumienia osiągnięć europejskich, a także zachowań użytkowników z innych obszarów kulturowych, co pozwoliłoby na projektowanie lepszych narzędzi organizacji wiedzy. Oprócz

zalet tej części pracy, należy podkreślić również pewne jej słabości. Uwagę zwracają m.in. braki w przywoływanej literaturze przedmiotu. W przypadku omawiania osiągnięć chińskich Gnoli nie odwołuje się m.in. do opublikowanej w języku angielskim pracy Hur-Li Lee (2016) poświęconej *Siedmiu porządkom*.

W rozdziale drugim omówiono podstawy teoretyczne organizacji wiedzy. Na początku autor definiuje termin „pojęcie”, a następnie omawia dedukcyjne i indukcyjne podejście do ich porządkowania. W ostatniej części rozdziału przedstawia różne wymiary wiedzy takie jak poznanie, użytkownicy informacji, potrzeby informacyjne, kolekcje, dokumenty, ujęcia oraz zjawiska. Odwołując się do nich prezentuje różne podejścia do organizacji wiedzy. W ramach każdego z nich Gnoli przedstawia przegląd podstawowych zagadnień i problemów. Całość tekstu jest dość dobrze przemyślana i napisana. Uwagę zwraca jednak pobieżne przedstawienie pewnych tematów, np. organizacji obiektów w muzeach. Wynika to z niewystarczającego uwzględnienia literatury na ten temat (np. nr 7/2017 czasopisma *Knowledge Organization* był w całości poświęcony muzeom). Jej przywołanie pozwoliłoby na lepsze, pełniejsze i ciekawsze przedstawienie tej problematyki.

Trzeci rozdział jest poświęcony strukturom stosowanym do organizacji pojęć w systemach organizacji wiedzy. Autor rozpoczyna go od omówienia różnic między wyrazami w języku naturalnym a słownictwem kontrolowanym. Następnie przedstawia różne struktury, zaczynając od najprostszych, a kończąc na najbardziej złożonych. Ich prezentację rozpoczyna od list, które mogą być według niego zorganizowane alfabetycznie, według liczby zgromadzonych dokumentów na dany temat (zasada określana angielskim terminem *literary warrant*), kanonicznie, według rosnącej złożoności pojęć, kryterium ilościowego, odległości między obiektami, etapu ewolucji oraz lokalizacji czasowej. Kolejną zaprezentowaną strukturą są hierarchie. Autor przedstawia utrwalony w literaturze i normach podział relacji hierarchicznych na generyczne, mereologiczne i instancji. Następnym scharakteryzowanym elementem strukturalnym są fasety. Gnoli prezentuje także różnice między przedmiotem głównym a przedmiotem pobocznym. Ta część książki jest bardzo dobra, a zrozumienie treści ułatwiają liczne przykłady.

Rozdział czwarty zawiera omówienie podstawowych rodzajów systemów organizacji wiedzy. Na początku autor przedstawia definicję „systemów organizacji wiedzy” oraz podział na systemy uniwersalne i specjalne. Następnie charakteryzuje, ułożone według kryterium rosnącej złożoności, narzędzia takie jak: systemy słów kluczowych i folksonomie, taksonomie, języki haseł przedmiotowych, tezaury, schematy klasyfikacyjne oraz ontologie. Ta część pracy jest przejrzysta i zawiera wszystkie podstawowe informacje na temat wybranych rodzajów systemów organizacji wiedzy.

W piątym rozdziale autor przedstawia sposoby reprezentacji systemów organizacji wiedzy. Zaczyna od rozwiązań stosowanych w bibliotekach, prezentując katalogi kartkowe oraz katalogi elektroniczne udostępniane za pośrednictwem WWW (format MARC). Następnie omawia standard Dublin Core oraz sposoby publikacji systemów organizacji wiedzy zgodne z modelem danych powiązanych (*linked data*), w tym RDF oraz SKOS. Zrozumienie treści ułatwiają przykłady użycia formatów i języków reprezentacji. Nie do końca zrozumiałą jest wybór UNIMARC jako formy prezentacji przykładów zastosowania rodziny formatów MARC. Co prawda jest to standard zaproponowany przez IFLA, ale, jak podkreśla sam autor, z czasem to MARC 21 stał się międzynarodowym standardem używanym w wielu państwach, nie tylko w Stanach Zjednoczonych, gdzie został stworzony (Gnoli, 2020, 90).

Ostatni, szósty, rozdział książki jest poświęcony praktycznym zastosowaniom organizacji wiedzy. W tej części omówione są taksonomie naukowe oraz sposoby organizacji ogólnych schematów wiedzy, materiałów edukacyjnych i wydawnictw informacyjnych. Osobna część opisuje indeksowanie dokumentów, w tym sposoby ustalania przedmiotów, problemy związane z szerokością indeksowania oraz metody automatycznej analizy tekstu. Krótki fragment jest również poświęcony dokumentom nietekstowym. Temu zagadnieniu Gnoli poświęcił w książce zdecydowanie za mało miejsca. Wprowadzenie do organizacji wiedzy powinno obejmować sposoby porządkowania różnego

rodzaju dokumentów. Istnieje obszerna literatura przedmiotu na ten temat, na którą autor jednak się nie powołuje (por. Keyser, 2012; Klenczon & Rygiel, 2014). Gnoli omawia również sposoby organizacji kolekcji dokumentów. Ponadto opisuje zastosowanie zasad organizacji wiedzy w środowisku cyfrowym z uwzględnieniem potrzeby przygotowania odpowiednich interfejsów, które pozwalają wykorzystywać zalety stosowanych narzędzi z korzyścią dla użytkowników. W tej części pracy sporo miejsca poświęcone jest klasyfikacjom, co jest zrozumiałe, biorąc pod uwagę zainteresowania badawcze autora, jednak aż tak obszerne uwzględnienie tej problematyki w kontekście środowiska elektronicznego budzi wątpliwości. W tekście brakuje szerszego uwzględnienia chociażby grafów wiedzy, które są jedynie wspomniane we wcześniejszej części książki jako przykład zastosowania systemów organizacji wiedzy (Gnoli, 2020, 74).

Książka Claudio Gnolego jest dobrym, choć nie idealnym, wprowadzeniem w problematykę organizacji wiedzy. Jej słabszą stroną jest nie zawsze wystarczające wykorzystanie literatury przedmiotu. W bibliografii załącznikowej znajduje się sporo artykułów z *ISKO Encyclopedia of Knowledge Organization* (dotyczą one m.in.: automatycznego indeksowania tekstów, analizy domen czy też tezaursów), które zawierają spisy podstawowej literatury na omawiane tematy. Jednak tego rodzaju praca powinna uwzględniać jak najwięcej opracowań badaczy, którzy wnieśli istotny wkład w rozwój organizacji wiedzy, tak aby zasugerować czytelnikowi dodatkowe źródła, dzięki którym będzie on mógł poszerzyć swoją wiedzę. W pracy brakuje m.in. odesłania do prac Richarda Smiraglii, znanego amerykańskiego informatologa specjalizującego się w organizacji wiedzy. Ponadto autor nie zawsze definiuje stosowane terminy takie jak np. „relacja paradygmatyczna” i „relacja syntagmatyczna” (Gnoli, 2020, 115). Te sytuacje nie są częste, jednak mogą powodować, że tekst nie będzie jasny dla czytelników, którzy nie muszą być specjalistami w omawianej tematyce. Praca zawiera też pojedyncze błędy merytoryczne, jednak należy podkreślić, że nie dotyczą one najważniejszych jej elementów. Na przykład Gnoli (2020, 121) podkreśla, że kategorie w Wikipedii są przykładem zastosowania taksonomii. Wydaje się, że nie jest to poprawna kategoryzacja narzędzia wykorzystywanego do organizacji treści w największej internetowej encyklopedii. Jakob Voss (2006) podkreślił, że system kategorii Wikipedii przypomina bardziej tezaurs niż klasyfikację, a Katherine Thornton (2011) zauważyła, że wiele spośród relacji łączących kategorie ma charakter skojarzeniowy, a nie hierarchiczny, tak jak w taksonomii lub klasyfikacji. Wadą książki jest też brak ilustracji, które mogłyby urozmaicić wypowiedź i pozwoliłyby lepiej zrozumieć część zagadnień, np. różnego rodzaju relacje między pojęciami. Pomimo tych mankamentów książka autorstwa Claudio Gnolego jest godnym polecenia wprowadzeniem w problematykę organizacji wiedzy. Jej mocne strony to m.in. klarowne przedstawienie podstawowych zagadnień oraz liczne przykłady pomagające zrozumieć omawianą problematykę.

Bibliografia

- Gnoli, C. (2020). *Introduction to Knowledge Organization*. London: Facet Publishing.
- Keyser, P. de. (2012). *Indexing: From Thesauri to the Semantic Web*. Oxford: Chandos Publishing.
- Klenczon, W., Rygiel, P. (2014). Librarian Cornered by Images, or How to Index Visual Resources. *Cataloging & Classification Quarterly*, 52(1), 42–61. <https://doi.org/10.1080/01639374.2013.848123>
- Lee, H.-L. (2016). *Intellectual Activism in Knowledge Organization: A Hermeneutic Study of the Seven Epitomes*. Taipei: National Taiwan University Press.
- Smiraglia, R. (2015). *Domain Analysis for Knowledge Organization: Tools for Ontology Extraction*. Waldham: Chandos Publishing.
- Smiraglia, R. P. (2014). *The Elements of Knowledge Organization*. Cham: Springer International Publishing. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-09357-4>
- Szostak, R., Gnoli, C., López-Huertas, M. (2016). *Interdisciplinary Knowledge Organization*. Cham: Springer International Publishing. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-30148-8>

-
- Thornton, K. (2011). Contentious Categories: Discussions of the Design of the Category System in Wikipedia. *NASKO*, 3, 2170226. <https://doi.org/10.7152/nasko.v3i1.12805>
- Voss, J. (2006). *Collaborative Thesaurus Tagging the Wikipedia Way* [online], Cornell University, [10.08.2021], <http://arxiv.org/abs/cs/0604036>
- Wang, S. (2019). The Intellectual Landscape of the Domain of Culture and Ethics in Knowledge Organization: An Analysis of Influential Authors and Works. *Cataloging & Classification Quarterly*, 57(4), 227–243. <https://doi.org/10.1080/01639374.2019.1614710>

Bartłomiej Włodarczyk

*Katedra Bibliografii i Dokumentacji
Wydział Dziennikarstwa, Informacji i Bibliologii
Uniwersytet Warszawski*

Nadesłano: 11 sierpnia 2021.